

O‘QISH MADANIYATI VA SHAXSNING AXBOROT MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH

Rahmatullayeva Mushtariy Parda qizi

O‘zMU Jizzax filiali o‘qituvchisi

Elektron pochta: mrahmatullayeva@mail.ru

Saypillayeva Hilola Barot qizi

Jizzax viloyati, Sh.Rashidov Shox Ko‘chasi.

Jizzax Davlat Pedagogika universiteti o‘qituvchisi

Jizzax viloyati, Sh.Rashidov Shox Ko‘chasi.

Elektron pochta: hsaypillayeva@mail.ru

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada axborotga bo‘lgan ehtiyojning nisbatan mustaqil, xilma-xil ehtiyojlarga taqsimlanishi axborot madaniyatining paydo bo‘lishiga olib keldi, bu axborot ehtiyojlarini qondirishda ma’lum ko‘nikmalar mavjudligini anglatadi, degan fikrlar mavjud edi. Ba’zi tadqiqotchilar axborot madaniyatini axborotni yaratish, to‘plash, saqlash va qayta ishlashda erishilgan samaradorlik darajasi deb hisoblashadi. Shu bilan birga, axborot madaniyati axborot kommunikatsiyalarining barcha turlarini optimallashtirishga qaratilgan faoliyatni anglatadi. Axborot faoliyati axborot madaniyatining asosiy qismi sifatida jamiyatning tabiati va rivojlanish darajasi bilan belgilanadi. Bu faoliyat, bir tomondan, to‘plangan va ishlab chiqarilgan ma’lumotlardan foydalanish, ikkinchi tomondan, uni turli ommaviy axborot vositalarida yaratish va mustahkamlash sifatida namoyon bo‘ladi.

Kalit so‘zlar: o‘qish, Mutola madaniyati, axborot madaniyati, kutubxona, kompyuter savodxonligi.

ANNOTATION

In this article, the distribution of the need for information to relatively independent, diverse needs led to the emergence of an information culture, there were opinions that this means that there are certain skills in satisfying information needs. Some researchers consider information culture to be the level of efficiency achieved in the creation, collection, storage and processing of information. At the same time, information culture refers to activities aimed at optimizing all types of Information Communications. Information activity as a fundamental part of Information Culture is determined by the nature of society and the level of development. This activity, on the one hand, manifests itself as the use of information collected and produced, and on the other, as the creation and consolidation of it in various media.

Keywords: *reading, Mutola Culture, Information Culture, library, computer literacy.*

O‘qish faoliyati-bu mavjud bilimlardan yangi bilimlarni olishning o‘ziga xos usullari bilan tavsiflanadigan kognitiv faoliyat shakli. O‘qish madaniyatini shakllantirishda tahlil va sintez ko‘nikmalarini rivojlantirish mustaqil ravishda bilim olish qobiliyatini o‘z ichiga oladi va shu bilan o‘quvchining mantiqiy madaniyatini rivojlantirishga imkon beradi. Matndan ma’lumotni idrok etish samaradorligi mantiqiy madaniyat darajasi bilan ham belgilanadi-tushunchalar va fikrlashning mantiqiy aloqalarini kuzatish qobiliyati; axborotni keyingi qayta ishlash jarayoni o‘quvchining qobiliyati bilan bog‘liq-mavhum, umumlashtirilgan tushunchalar bilan ishlash.

Hozirgi vaqtda o‘qish madaniyati va shaxsning axborot madaniyati o‘rtasidagi munosabatlar muammosini hal qilishda uchta yondashuv mavjud.

Keling, ushbu tushunchalarni batafsil ko‘rib chiqaylik.

I. Tushunchalarning mustaqil mavjudligi.

Axborotga bo'lgan ehtiyojni nisbatan mustaqil, xilma-xil ehtiyojlarga taqsimlash axborot madaniyatining paydo bo'lishiga olib keldi, ya'ni axborot ehtiyojlarini qondirishda ma'lum ko'nikmalar mavjud.

Ba'zi tadqiqotchilar axborot madaniyatini axborotni yaratish, to'plash, saqlash va qayta ishlashda erishilgan samaradorlik darajasi deb hisoblashadi. Shu bilan birga, axborot madaniyati axborot kommunikatsiyalarining barcha turlarini optimallashtirishga qaratilgan faoliyatni anglatadi.

Mutaxassislarning fikriga ko'ra, axborot madaniyatining maqbul darajasi quyidagilarni o'z ichiga olishi kerak.

- ✚ Eng oqilona axborot almashinuvini tashkil etish;
- ✚ axborotni to'plash, saqlash va qayta ishlash uchun zarur va etarli shart-sharoitlarni yarating ;
- ✚ barcha odamlarni Jahon madaniyati qadriyatlarini bilan teng ravishda tanishtirish;
- ✚ barcha axborot-kutubxona resurslaridan foydalanuvchilarga zarur axborot va bilimlarni tezkorlik bilan taqdim etish;
- ✚ Shaxsiy darajada bu degani:
- ✚ axborotga kirish motivlarini bilish;
- ✚ axborotni izlash va idrok etishda ko'nikma va malakalarni egallash;
- ✚ axborot bilan aloqa qilish qobiliyati;

II. Axborot madaniyati shaxsni shubhasiz quyidagi fazilatlar bilan bog'lash mumkin: intellektual-mantiqiy va intellektual-evristik.

Shuni ta'kidlash kerakki, insonning axborot madaniyati maxsus intellektual xususiyatlar va qobiliyatlar to'plamini, xususan , mavhum va umumlashtirish, fikrlash jarayonining yo'nalishini o'zgartirish, muhim xususiyatlarni ajratib ko'rsatish, ularni xotirada saqlash va saqlash qobiliyatini nazarda tutadi. Shu bilan birga, axborotni iste'mol qilish ko'nikmalari va odatlari haqiqiy o'qish madaniyati sifatida qaraladi va

shuning uchun o'qish madaniyati shaxsning axborot madaniyatining tarkibiy qismlaridan biri sifatida qabul qilinadi.

III. O'rtasidagi munosabatlarga uchinchi yondashuv Mutolaa madaniyati va shaxsning axborot madaniyati shundan iboratki, o'qish madaniyati shaxsning axborot madaniyati asosida. Bunday holda, tadqiqotchilar axborot madaniyati turlarini davriylashtirishdan kelib chiqqan ko'rinadi. Darhaqiqat, kitob madaniyati ko'pincha axborot madaniyati bilan ajralib turadigan elektron madaniyatdan oldinroq bo'lgan. Ammo axborotning o'zi "axborot jamiyati" va uning madaniyati paydo bo'lishidan ancha oldin mavjud edi.

Shaxsning axborot madaniyatining pastligi sabablari orasida tadqiqotchilar, xususan, M. Ya.Dvorkin quyidagilarni nomlaydi:

- ✚ axborot madaniyatining ijtimoiy ahamiyatini etarli darajada baholamaslik;
- ✚ shaxsning axborot madaniyati asoslarini o'qitishning yagona metodologiyasining yo'qligi;
- ✚ kutubxonalar va ta'lim muassasalarining o'quv-tarbiyaviy faoliyatidagi tarqoqlik.

Aynan shu sabablar o'qish madaniyatining pastligini ham aniqlaydi, deyishga asos bor.

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlashimiz mumkinki, o'qish madaniyati shaxs madaniyatining namoyon bo'lish shakli bo'lib, shaxsning madaniy muhitini tartibga solish muammosini hal qilishga yordam beradi, o'zining muammoga yo'naltirilgan axborot tizimlarini yaratadi. O'qish madaniyatini rivojlantirish intellektual faoliyatni takomillashtirishga yordam beradi, uning asosiy bilimlarini to'ldirish istagi, uning asosida o'z ma'lumotlarini yaratish, uni baholash va motivatsiya tizimini rivojlantirish kabi shaxsiy xususiyatlarni shakllantirishga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. *H.B.Saypillayeva. "Mechanisms of library culture development in students". Web of Scholars: Multidimensional Research Journal (MRJ)-_Volume: 01 Issue: 06 / 2022.*
2. *H.B.Saypillayeva. "The role of electronic educational literature for the system of continuing education". International Conference on Advance Research in Humanities, Sciences and Education. October 15 th 2022.*
3. *H.B.Saypillayeva. "Mecanisms for the development of a culture of reading in students". International Conference on Advance Research in Humanities, Sciences and Education. May 10 th 2022.*
4. *Alekseychik K. V. madaniy dinamika va umuminsoniy qadriyatlar // 20-asr oxiridagi ijtimoiy falsafa. - M., 1991. - B. 143-145.*
5. *Andreev O. A., Xromov L. N. xotirani o'rgatish texnikasi: tez o'qish texnikasini o'rganishning ikkinchi bosqichi: Satori dastur: Proc. foyda.- Yekaterinburg, 1992. - 192 b.*